

Täysistunto

Keskiviikko 26.5.2021 klo 14.00—19.29

9. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain, Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n ja rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 61/2021 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään puolustusvaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan on annettava lausunto.

Tässäkin lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Puolustusministeri Kaikkonen, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.58 **Puolustusministeri Antti Kaikkonen** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat! Puolustusvaliokunnalla ei tällä vaalikaudella ole ollut kovin paljoa lakiesityksiä käsittelyssä, mutta kyllä niitä nyt jonkun verran tulee, ja tässä on yksi. Muita tehtäviä kyllä on ollut, niin että sinänsä ei ole tarvinnut laakereilla siinäkään tuvassa levätä.

Tässä on kysymys sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n ja Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:n muuttamisesta. Tämän esityksen ensisijaisena tavoitteena on varmistaa sotilaskurinpitoa koskevan sääntelyn ajantasaisuus ottaen huomioon lain voimaantulon jälkeen käytännön soveltamistilanteiden yhteydessä havaitut ongelmat.

Näitten ehdotettujen muutosten tavoitteena on ensinnäkin varmistaa nykyistä paremmin rikosvastuun toteutuminen Puolustusvoimissa. Erityisesti Pääesikunnalle ehdotettu toimivalta käynnistää esitutkinta kurinpitoesimiehen toimenpiteistä riippumatta ja esitutkintoihin liittyvien tiedonsaantioikeuksien täydentäminen parantaisivat tältä osin lainsäädännön nykytilaa. Ehdotetut esitutkinnan käynnistämistä koskevat säännökset myös vapauttaisivat kurinpitoesimiesten ja joukko-osastojen henkilöstön resursseja, koska vaativampien tapausten esitutkinnan edellytysten selvittämisen voisi suorittaa Pääesikunnan oikeudellinen osasto. Tarvittaessa päätöksen esitutkinnan toimittamisesta voisi tehdä suoraan niin sanotun esiselvityksen suorittanut Pääesikunnan oikeudellinen osasto ilman, että päätöstä pitäisi muodollisesti siirtää kurinpitoesimiehen suoritettavaksi.

Näillä esitutkinnan käynnistämistä koskevilla muutosehdotuksilla pystyttäisiin myös parantamaan Puolustusvoimien toimittamien esitutkintojen riippumattomuutta. Ongelmallisena joissain tapauksissa voidaan pitää riippumattomuuden näkökulmasta erityisesti sitä,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 65/2021 vp

että osasta tutkinnanjohtajalle normaalisti kuuluvista tehtävistä huolehtii rikoksesta epäillyn suoranainen sotilasesimies.

Arvoisa puhemies! Esityksen tavoitteena on myös tehostaa viranomaisresurssien käyttöä muun muassa viranomaisyhteistyön kautta. Esitetty säännös muiden esitutkintaviranomaisten antamasta virka-avusta Puolustusvoimille selkiyttäisi nykyistä oikeustilaa ja tehostaisi viranomaisyhteistyötä. Poikkeusoloja ja normaaliolojen vakavia häiriötilanteita koskevien muutosehdotusten tarkoituksena on varmistaa Puolustusvoimien kyky tehostaa sotilasrikosten tutkintaa sotilaallista puolustusvalmiutta kohottaessa. Muutosehdotusten tarkoituksena on varmistaa, että poikkeusoloja ja normaalioloja koskevien erityissäännösten soveltamisala on yksiselitteinen ja samalla kattava siten, että riittävät toimivaltuudet ovat käytettävissä kaikissa valmiuden kohottamisen malleissa.

Lakien on tarkoitus tulla voimaan 1.7.21, tai jos tämä ei ole mahdollista, mahdollisimman pian sen jälkeen. Se on tietysti eduskunnan aikatauluista kiinni.

Arvoisa puhemies! Saattoihan tämä vähän kapulakieleltä kuulostaa, mutta kyllä tässä ihan järkeä on, ja toivon, että valiokunta tämän huolellisesti ja asiallisesti käsittelee, niin kuin epäilemättä tekeekin tässä.

Puhemies Anu Vehviläinen: Näin. — Ja sitten edustaja Ronkainen.

18.02 **Jari Ronkainen ps:** Arvoisa puhemies! Jatketaan kapulakielellä. — Hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset pyrkivät varmistamaan paremmin rikosvastuun toteutumisen Puolustusvoimissa. Tässä lienee taustalla jonkinlainen Puolustusvoimien tahmeus tarttua rikos- ja kurinpitoasioihin. On selvää, että Puolustusvoimissa on siviiliyhteiskunnasta poikkeava rakenne ja kulttuuri, ja niin pitää ollakin sen maanpuolustuksellisen luonteen vuoksi. Miten te, ministeri, näette, onko tässä kulttuurissa ja toimintaympäristössä sellaisia piirteitä, joiden perusteella tiettyjä tekoja on helpompi katsoa sormien läpi kuin siviiliyhteiskunnassa?

Ja sitten toinen asia liittyen tähän: Yle nosti reilu kuukausi sitten MOT-ohjelmassa ”Vaiennetut sotilaat” esille Puolustusvoimien sisäisiä ongelmia. Taisitte itsekkin jo tähän jotain silloin kommentoida, muistelin. MOT-ohjelman mukaan Puolustusvoimien vahva hierarkia johtaa siihen, että ylemmän tason toimintaan on vaikeaa tai jopa mahdotonta puuttua. Rikkeitä ja jopa laittomuuksia piilotellaan, ja jos niihin puutuu, saattaa huomata urakehityksensä katkenneen. Minä itse henkilökohtaisesti en usko tähän, mutta miten te, ministeri, näette? Tähän on kuitenkin aika vaikea varmasti lainsäädännöllä suoraan puuttua, mutta millä tavalla Puolustusvoimien sisällä voisi viedä eteenpäin ja avoimemmaksi tätä toimintaa, jos lainsäädännölliset toimet osoittautuvat tehottomiksi?

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Mäenpää.

18.03 **Juha Mäenpää ps:** Arvoisa puhemies! Haluaisin vain ministeriltä lyhyesti kysyä: miten näette, madaltaako tämä kynnystä siirtää asia poliisin tutkittavaksi tai siirtää se etäämmäksi siitä lähiesimiehen tekemästä tutkinnasta? — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Ja ministeri Kaikkonen, 2 minuuttia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 65/2021 vp

18.04 **Puolustusministeri Antti Kaikkonen:** Arvoisa puhemies! Mäenpäälle ensin: tämä tuskin kovin suuria muutoksia tähän teettää, poliisin rooli pysyy aika lailla samankaltaisena kuin nykyiselläänkin, mutta valiokunnan on hyvä tämäkin käydä vielä tarkemmin läpi.

Edustaja Ronkaiselle, joka on valiokunnan varapuheenjohtaja myöskin, sanoisin, että tämä laki osaltaan kyllä auttaa sitä, että mahdolliset väärinkäytökset, saati rikokset, tulevat herkemmin tutkintaan, eli siinä mielessä tämä parantaa tilannetta nykyisestä. Tuosta viittaamastanne ohjelmasta: kävin sen jälkeen keskustelun Puolustusvoimien komentajan kanssa ja painotin sitä, että sekä sääntöjen ja toisaalta tietysti myöskin lakien että käytäntöjen ja kulttuurin täytyy olla Puolustusvoimissa sellaiset, että sinne ei jää maton alle tavaraa, vaan täytyy olla mahdollista tuoda väärinkäytökset esille ja tutkintaan, ja jos aihetta on, niin sitten on sanktioitava myöskin.

Kyllä minä nyt sanoisin kuitenkin, että kyllä näitä on esille tullutkin. Jos mietitte ihan viime vuosien keskustelua, niin kyllä nyt aika montakin on ihan, voi sanoa, Puolustusvoimien korkeinta johtoakin myöten asioita käsittelyssä, ja taitaa olla jotakin prosessissa edelleen tälläkin hetkellä, eli kyllä niitä esimerkkejä on aika montakin — vähän turhankin monta, voisin sanoa, koska tietenkin mielelläni näkisin niin, että organisaatio toimisi niin, että tutkintoja ei tarvittaisi. Mutta kun puhutaan organisaatiosta, jossa on 12 000 ihmistä, niin kyllä siellä sitten silloin tällöin voi olla myöskin rikkeitä ja väärinkäytöksiä, jopa rikoksia, ja ne pitää sitten asianmukaisesti käsitellä. Käsitykseni mukaan tämä lakiesitys vielä jonkun verran tilannetta parantaa nykyisestä. Mutta on aivan hyvä, [Puhemies koputtaa] että nämä asiat ovat julki ja saavat myös sitten riittävän huomion, että tämä on avointa toimintaa myöskin.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin puolustusvaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan on annettava lausunto.